

ประโยค ป.ธ.๙
แปล มคธเป็นไทย
สอบ วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘

๑. วิภูตาวิกฤตเกโท นคติ อารมมณสสุ วิภูตกาเลเยว อปฺปนาสมภวโต ฯ ตตฺถ หิ จพฺพีสติมหคฺคตโลกุตฺตรชวเนสุ ยงฺกิลฺลิจิ ชวนมปฺปนาวิธิมฺตรตีติ สมฺพนโร ฯ ปริกฺขโม-
 ปจารานุโลมโคตรภูนาเมเน ยถากุณฺมปฺปชฺชิตฺวา นิรุทฺเธติ โยชนา ฯ ปฺรชฺมจิตฺตณฺหิ อปฺปนาย
 ปริกฺขมตฺตา ปฏิสงฺขารภูตตฺตา ปริกฺขมฺ ฯ ทุติยํ สมฺปจาริตฺตา อุปจาร์ ฯ นาจฺจาสนฺโนปิ หิ
 นาติทฺูวตฺติ สมฺปจาร์ นาม โหติ ฯ อปฺปนํ อุเปจฺจ จรตีติ วา อุปจาร์ ฯ ตติยํ ปุพฺพภาเคปิ
 ปริกฺขมามํ อุปริ อปฺปนาย จ อนฺนูลตฺตา อนฺนโลมฺ ฯ จตฺตถํ ปรีตฺตโคตฺตสฺส ปุณฺณชฺชน-
 โคตฺตสฺส จ อภิภวนโต มหคฺคตโคตฺตสฺส โลกุตฺตรโคตฺตสฺส จ ภวานโต วทฺธมนโต โคตรภู
 ฯ อิมานิ จตฺตารี นามานิ จตฺตชฺชตฺตํ ปวตฺตติยํ อนวเสสโต สทฺทกฺกนฺติ ฯ ติกฺขชฺชตฺตํ ปวตฺตติยํ ปน
 อุปจารานุโลมโคตรภูนาเมเนว สทฺทกฺกนฺติ ฯ อฏฺฐกฺกถายํ ปน ปุริมานํ ทฺูวินนํ ตินฺณวํ วา
 อวิเสเสนปิ ปริกฺขมมาทินามํ วุตฺตํ ฯ จตฺตชฺชตฺตํ ติกฺขชฺชตฺตเมว วา ปณฺณจมํ วา จตฺตถํ วา
 อุปฺปชฺชิตฺตพฺพปฺปนาอนุรูปโตติ หิ อธิปฺปาโย ฯ

(อภิธัมมัตถวินิชาเย ปริเฉทที่ ๔ หน้า ๑๔๒)

๒. อสมฺปตฺตวเสนาติ อุตฺตานํ อสมฺปตฺตสฺส โคจรสฺส วเสน อุตฺตโน วิสยเทสํ วา
 อสมฺปตฺตวเสน ฯ จกฺขุโสฺตานิ หิ รูปสทฺทเทหิ อสมฺปตฺตานิ สยํ วา ตานิ อสมฺปตฺตानะว
 อารมฺมณํ คณฺหนฺติ ฯ เตเนตฺตํ วุจฺจติ

จกฺขุโสฺตํ ปเนเตสุ	โหตาสมฺปตฺตคาหกํ
วิญญาณูปฺปตฺติเหตุตฺตา	สนฺตราริทธิโคจรเ ฯ
ตลาหิ ทฺูรเทศฏฺฐํ	ผลิกาทิติโรหิตํ
มหนฺตณฺจ นคาทินํ	วณฺณํ จกฺขุ อฺุทิกฺขติ ฯ
อากาสาทิกโต กุจฺฉิ-	จมฺมานนฺตริโตปิ จ
มหนฺโต จ ฆณฺฑาทินํ	สทฺโท โสฺตสฺส โคจโร ฯ

คนุตวา วิสยเทศนุคฺ
 อธิฎฺฐานวิธานนเป
 ฎุคฺคปรุพฺนุคฺโต โส เจ
 กมฺมจิตฺโตชสมฺภูโต
 น เตสํ โคจฺรา โหนติ
 วุคฺตา จ อวิเสเสน
 ยทิ เจตํ ทฺวยํ อคฺคต-
 อกฺขิฉฺฉณฺมํ ตถา มฺลํ
 ทิสฺสาทฺสวตฺถานํ
 ลิสฺยา จ สทฺทเวธิสฺส

ผริคฺวา คณฺหตีติ เจ
 ตสฺส โส โคจโร ลิสฺยา ฯ
 ยาติ อินฺทฺริยสนฺนิธิ
 วณฺโณ สทฺโท จ จิตฺตโศ ฯ
 น ทิ สมฺภอนฺติ เต พหิ
 ปาเช ตํ วิสฺยาว เต ฯ
 สมฺปิเยว คณฺหติ
 ปสฺสเสยฺย ปชฺมุสฺส จ ฯ
 สทฺทสฺส น ภเวยฺย จ
 สกณฺเณ สรปฺตณฺนติ ฯ

(อภิธัมมัตถวินิชาเย ปริเฉทที่ ๖ หน้า ๒๐๓)

ให้ความเวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที

เฉลย ประโยค ป.ธ.๙

แปลมคธเป็นไทย

พ.ศ. ๒๕๔๘

๑. ความต่างกันแห่งวิภูตารมณฺ์และอวิภูตารมณฺ์ ชื่อว่า ย่อมไม่มี เพราะ
 อัปฺนาศวนจิตเกิดมิได้ เฉพาะในเวลาทีอารมณฺ์ (มีปฐมวิกสิตมเป็นต้น) ปรากฏชัด
 เท่านั้น ๑ เชื่อมความว่า ความจริง ในวาระว่าด้วยอัปฺนาศวนจิตนั้น บรรดาหคคต
 ชวนจิต (๑๘ ดวง) และโลกุตตรชวนจิต (๘ ดวง) รวม ๒๖ ดวง ชวนจิตดวงใดดวงหนึ่ง
 ย่อมหยั่งลงสู่อัปฺนาวีถิ ๑ มีวาจาประกอบความว่า เมื่อบรรดากามาวจรชวนจิตที่เป็น
 ญาณสัมปยุต ๘ ดวง ดวงใดดวงหนึ่ง เกิดขึ้นแล้วดับลง ๔ ครั้ง โดยชื่อว่า บริกรรม
 อุปจาร อนุโลม และโคตรภู ตามลำดับ หรือเกิดขึ้นแล้วดับลง ๓ ครั้ง โดยชื่อว่า อุปจาร
 อนุโลม และโคตรภู ตามลำดับ ๑ ความจริง จิต (กามาวจรชวนจิต) ดวงที่ ๑ ชื่อว่า
 บริกรรม เพราะเป็นธรรมชาติสร้าง คือ เพราะเป็นธรรมชาติปรุงแต่งอัปฺนาศวนจิต ๑ กามา
 วจรชวนจิตดวงที่ ๒ ชื่อว่า อุปจาร เพราะเป็นธรรมชาติใกล้อัปฺนาศวนจิต ๑ ความจริง สภาว
 ธรรมแม้ไม่ใกล้นัก ไปไม่ไกลนัก ชื่อว่า อยู่ใกล้ ๑ อีกอย่างหนึ่ง กามาวจรชวน
 จิตดวงที่ ๒ ชื่อว่า อุปจาร เพราะอรรถวิเคราะห์ว่า เป็นไปใกล้อัปฺนาศวนจิต ๑ กามา
 วจรชวนจิตดวงที่ ๓ ชื่อว่า อนุโลม เพราะคล้อยตามบริกรรมแม้ในส่วนเบื้องต้น และเพราะ
 คล้อยตามอัปฺนาศวนจิตในส่วนเบื้องสูง ๑ กามาวจรชวนจิตดวงที่ ๔ ชื่อว่า โคตรภู เพราะ
 ครอบงำโคตรที่เป็นกามาวจร และเพราะทำโคตรที่เป็นมหคคตให้เกิดมี คือ เพราะ
 ให้เจริญ เพราะครอบงำโคตรที่เป็นปุถุชน และเพราะทำโคตรที่เป็นโลกุตตระให้เกิดมี
 คือเพราะให้เจริญ ๑ ชื่อ ๔ ประการเหล่านี้ ย่อมได้โดยไม่มีส่วนเหลือในเวลาทีกามา
 วจรชวนจิตเป็นไป ๔ ครั้ง ๑ แต่ว่า ในเวลาทีกามา วจรชวนจิตเป็นไป ๓ ครั้ง ย่อมได้เฉพาะ
 ชื่อว่า อุปจาร อนุโลม และโคตรภูเท่านั้น ๑

ส่วนในอรรถกถา (อรรถกถาอัฐฐาสลินี) พระอรรถกถาจารย์กล่าวชื่อมีบริกรรม
 เป็นต้น แห่งกามา วจรชวนจิต ๒ ดวงหรือ ๓ ดวงข้างต้นไว้ แม้โดยไม่ต่างกัน ๑ ความ
 จริง มีอธิบายความว่า โดยสมควรแก่อัปฺนาศวนจิตจะพึงเกิดขึ้นเป็นวาระที่ ๕ ในเมื่อ

บรรดากามาวจรชวนจิตที่เป็นญาณสัมปยุต ๘ ดวง (มหากุสลจิต ๔ ดวง และมหาภิริยาจิต ๔ ดวง) ดวงใดดวงหนึ่ง เกิดขึ้นแล้วดับลง ๔ ครั้ง โดยชื่อว่า บริกรรม อุปจาร อนุโลม และโคตรภู ตามลำดับ (สำหรับท่านผู้บำเพ็ญเพียรผู้เป็นทันทาภิณฺญาบุคคล) หรือโดยสมควรแก่อุปปนาชวนจิตจะพึงเกิดขึ้นเป็นวาระที่ ๔ ในเมื่อบรรดากามาวจรชวนจิตที่เป็นญาณสัมปยุต ๘ ดวง ดวงใดดวงหนึ่ง เกิดขึ้นแล้วดับลง ๓ ครั้งเท่านั้น โดยชื่อว่า อุปจาร อนุโลม และโคตรภู ตามลำดับ (สำหรับท่านผู้บำเพ็ญเพียรผู้เป็นชิปปาภิณฺญาบุคคล) ดังนี้ ฯ

๒. บทว่า **อสมฺปตฺตวเสน** เป็นต้น ความว่า ด้วยอำนาจอารมณ์ (รูปารมณฺ์ และสัททารมณฺ์) ยังไม่ถึงตน (จักขุปสาทรูปและโสตปสาทรูป) หรือด้วยอำนาจตน (จักขุปสาทรูปและโสตปสาทรูป) ยังไม่ถึงส่วนแห่งอารมณ์ ฯ ความจริง จักขุปสาทรูปและโสตปสาทรูป อันรูปารมณฺ์และสัททารมณฺ์ ยังไม่ถึงตน ก็รับอารมณ์ได้ หรือว่าตนเอง (จักขุปสาทรูปและโสตปสาทรูป) ยังไม่ถึงรูปารมณฺ์และสัททารมณฺ์เหล่านั้นเลย ก็รับอารมณ์ได้ ฯ เพราะเหตุนั้น พระโบราณอาจารย์ทั้งหลาย จึงกล่าวถ้อยคำไว้ดังนี้ ว่า

ก็ บรรดาปสาทรูป ๕ ประการเหล่านี้ จักขุปสาทรูป และโสตปสาทรูป ย่อมรับอารมณ์ ที่ยังไม่ถึงตนได้ เพราะเป็นเหตุให้วิญญาณจิต (จักขุวิญญาณจิตและโสตวิญาณจิต) เกิดขึ้นในอารมณ์ที่มีสิ่งอื่นคั่น ในระหว่างและไกลได้ ฯ จริงอย่างนั้น จักขุปสาทรูป ย่อมมองเห็นรูปารมณฺ์ซึ่งอยู่ในที่ไกลก็ได้ รูปารมณฺ์ที่อยู่ภายในวัตถุโปร่งแสง มีแก้วผลึกเป็นต้นก็ได้ และรูปารมณฺ์ที่ใหญ่มีภูเขาเป็นต้นก็ได้ ฯ สัททารมณฺ์ที่อยู่ในอากาศเป็นต้น แม้ที่อยู่ภายในห้องและที่ดังมีเสียงระงังเป็นต้น ก็เป็นอารมณ์ของโสตปสาทรูปได้ ฯ หากผู้ท้วงบางคน พึงกล่าวท้วงว่า จักขุปสาทรูปและโสตปสาทรูปนั้น แม้ไปถึงส่วนแห่งอารมณ์แล้ว จึงรับรูปารมณฺ์และสัททารมณฺ์นั้นได้ ดังนี้, มีการ

ประกอบความว่า แม้ในเวลาที่ท่านผู้บำเพ็ญเพียร
 ทำการอธิษฐานอภิญญา (ทิพจักขุญาณและทิพโสตญาณ)
 รูปารมณฺ์ และสัททารมณฺ์นั้น ก็พึงเป็นอารมณ์ของจักขุ
 ปสาทรูปและโสตปสาทรูปนั้นได้ ๑ หากรูปารมณฺ์และ
 สัททารมณฺ์นั้น ย่อมไปถึงที่ดำรงอยู่แห่งอินทรีย์ (จักขุ
 นทรีย์และโสตินทรีย์) เพราะเกี่ยวเนื่องกันแห่ง
 มหาภูตรูป รูปารมณฺ์ที่เกิดแต่กรรม จิต และอาหาร และ
 สัททารมณฺ์ที่เกิดแต่จิต ย่อมเป็นอารมณ์ของจักขุ
 ปสาทรูปและโสตปสาทรูปเหล่านั้นไม่ได้, เพราะ
 รูปารมณฺ์และสัททารมณฺ์เหล่านั้น ย่อมไม่เกิดมีใน
 ภายนอก (ร่างกาย), อนึ่ง ในพระบาลี (พระบาลี
 คัมภีร์ปิฎฐาน) พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสรูปารมณฺ์และ
 สัททารมณฺ์เหล่านั้นว่า เป็นอารมณ์ของจักขุปสาทรูป
 และโสตปสาทรูปนั้นแหละไว้ โดยไม่ต่างกัน ๑ ก็ถ้าว่า
 จักขุปสาทรูปและโสตปสาทรูปทั้งสองนี้รับได้เฉพาะ
 รูปารมณฺ์และสัททารมณฺ์ที่ใกล้ ตนเท่านั้นไซ้, อนึ่ง
 จักขุปสาทรูปก็จะพึงมองเห็น ดวงตาและ โคนขนตา
 ได้ ๑ การกำหนดทิศและสถานที่แห่งสัททารมณฺ์ ก็
 จะไม่พึงมี และลูกศรก็จะพึงตกลงในหูของตนของนาย
 ชมังธนูผู้ยิงตามเสียง ๑

พระธรรมวโรดม คุณสมฺปนฺโน วัดเบญจมบพิตร
 สนามหลวงแผนกบาลี

แปล
 ตรวจแก้.